

**KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ HOŞGÖRÜ VE YAŞAM
DOYUMU EĞİLİMLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Yavuz Ercan GÜL

BİŞKEK 2018

**KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ HOŞGÖRÜ VE YAŞAM
DOYUMU EĞİLİMLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Yavuz Ercan GÜL

Danışman

Prof. Dr. Akmatali ALİMBEKOV

BİŞKEK 2018

ÖZ

Yazar	: Yavuz Ercan GÜL
Üniversite	: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Eğitim Bilimleri
Tezin Niteliği	: Doktora Tezi
Sayfa Sayısı	: XXIV + 224
Mezuniyet Tarihi	: 20 /12 / 2018
Tez Danışman(lar)ı	: Prof. Dr. Akmatkali ALİMBEKOV

ÖĞRETMEN ADAYLARININ HOŞGÖRÜ VE YAŞAM DOYUMU EĞİLİMLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu araştırma öğretmen adaylarının hoşgörü ve yaşam doyumu eğilimlerini, aralarındaki ilişki düzeyini, hoşgörü eğilimlerinin ve yaşam doyumu eğilimlerinin bazı değişkenlere göre ilişki durumunu ve bazı değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, nicel yöntem kapsamında, betimsel model ve ilişkisel tarama modeli içeren karma bir yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın uygulaması Kırgızistan'da yer alan Yusuf Balasagun Kırgız Milli Üniversitesi, Arabaev Kırgızistan Devlet Üniversitesi ve Oş Devlet üniversitesi'nde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 631 kız (%81,8) ve 140 erkek (%18,2) olmak üzere toplamda 771 öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak, “Demografik Bilgi Formu”, adayların hoşgörü eğilimlerini ölçmek için araştırmacı tarafından geliştirilen “Öğretmen Adayları Hoşgörü Eğilim Ölçeği” ve yaşam doyumu eğilimlerinin ölçülmesi için de Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Rusça'ya uyarlanan “Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır.

Öğretmen adaylarının hoşgörü eğilimi ile; yaş ve sınıf değişkenleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken, hoşgörü eğilim düzeyleri ile ekonomik durumları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Öğretmen adaylarının hoşgörü eğilim düzeyleri yaş ve ailede öğretmen olup-olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığına ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının hoşgörü ölçeğinin önem, empati ve uyum alt boyutlarındaki almış oldukları değerlerde cinsiyet bakımından bir farklılık bulunmazken, tutum alt boyutunda ise erkeklerin lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Hoşgörü eğilim düzeyleri ekonomik durum değişkeni arasında empati ve tutum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken, önem ve uyum alt boyutlarında ise bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Hoşgörü eğilimleri ile bölüm değişkeni arasında tutum ve uyum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmazken,

önem ve empati altboyutlarında ise bir farklılaşma bulunmuştur. Sınıf değişkenine göre tutum ve uyum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık göztermezken, önem ve empati alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Doğum yeri değişkenine göre, empati, tutum ve uyum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmazken önem alt boyutunda ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının yaşam doyum düzeyleri yüksek olarak hesaplanmıştır. Bu durum öğrencilerin hayatlarından memnun olduklarını göstermiştir. Öğretmen adaylarının yaşam doyumunu eğilim düzeyleri ile yaş değişkeni arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yaşam doyumları ile ekonomik durumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken, sınıf değişkeni ile arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Öğretmen adaylarının yaşam doyumunu düzeyleri yaş, cinsiyet, ailede öğretmen olup-olmaması, sınıf, doğum yeri değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülürken, yaşam doyumunu düzeylerinin ekonomik durum ve bölüm değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının hoşgörü eğilim düzeyleri ile yaşam doyumunu düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının hoşgörü düzeylerinin yaşam doyum düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar alanyazın ile tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: hoşgörü, yaşam doyumunu, öğretmen adayları, değerler.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Явуз Эржан Гүл
Университет	: Кыргыз Түрк Манас Университети
Багыты	: Педагогика
Иштин сыпаты	: Доктордук Диссертациясы
Беттердин саны	: XXIV + 224
Бүтүрү датасы	: 20 /12 / 2018
Илими Жетекчи	: п.и.д., проф. Акматали АЛИМБЕКОВ

БОЛОЧОК МУГАЛИМДЕРДИН ТОЛЕРАНТТУУЛУК ЖАНА ЖАШООГО КАНААТТАНУУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫНЫН КЭЭ БИР ӨЗГӨРМӨЛӨРГӨ КАРАТА АНАЛИЗИ

Бул изилдөө болочок мугалимдердин толерантуулук жана жашоодон канааттануу тенденцияларынын өз ара байланыш деңгээлин, толерантуулук тенденциясы менен жашоодон канаттануу тенденцияларынын кээ бир өзгөрүүлөргө ылайык байланышын жана кээ бир өзгөрүүлөргө байланыштуу өзгөрүп өзгөрбөгөндүгүн белгилөө максатында жүргүзүлдү. Изилдөөдө сандык ыкма алкагында баяндоо модели жана байланыштуу изилдөө модели колдонулду. Изилдөөнүн практикалык иши Кыргызстандагы Жусуп Баласагын Кыргыз Улуттук Университети, Арабаев Кыргызстан Мамлекеттик Университети жана Ош Мамлекеттик Университетинде жүргүзүлдү. Изилдөөнүн практика жүргүзүлүүчү тобу 631 кыз (81,8%) жана 140 эркек (18,2%) болуп, жалпысынан 771 болочок мугалимдер түздү. Изилдөөдө маалымат топтоо каражаты катары “Демографиялык маалымат формасы”, болочок мугалимдердин толеранттуулук тенденциясын ченөө үчүн изилдөөчү тарабынан түзүлгөн “Болочок мугалимдердин толеранттуулук тенденциясы тестти” жана жашоодон канааттануу тенденциясын ченөө үчүн Динер, Эммонс, Ларсен жана Гриффин тарабынан иштелип чыккан жана изилдөөчү тарабынан орусчага ылайыкташтырылып которулган “жашоодон канааттануу тестти” колдонулду.

Болочок мугалимдердин толеранттуулук тенденциясы менен жаш жана курс өзгөрмөлөрү арасында терс байланыш болгондугу көрүнүп жатса, толеранттуулук тенденциясынын деңгээли менен экономикалык абалы арасында оң мүнөздөгү байланыш болгондугун көрүүгө болот. Болочок мугалимдердин толеранттуулук тенденциясынын деңгээли жаш жана үй-бүлө мүчөсүндө мугалимдин болушу жана болбошу сыяктуу өзгөрмөлөргө байланыштуу маанилүү айрымачылыктардын болбогондугу белгилүү болду. Болочок

мугалимдердин толеранттуулук тестинин маани берүү, сезимталдык жана ылайыкташуу сыяктуу алдыңкы деңгээлдерде алынган жыйынтыктарда жыныстык айрымачылыгы боюнча өзгөрүү көрүнбөйт, бирок мамиле алдыңкы деңгээлинде эркектер тобунда маанилүү өзгөрүү көрүнгөндүгүн байкоого болот. Толеранттуулук тенденция деңгээлинде экономикалык абал боюнча өзгөрмөлөрдүн арасында сезимталдык жана мамиле алдыңкы деңгээлдерде маанилүү өзгөрүү көрүлгөн жок, бирок маани берүү жана ылайыкташуу алдыңкы деңгээлдеринде бир өзгөрүү байкалат. Толеранттуулук жана бөлүм өзгөрмөлөрү арасында мамиле жана ыңгайлашуу алдыңкы деңгээлдеринде маанилүү өзгөрүүлөр көрүнбөйт, бирок маани берүү жана сезимталдык алдыңкы деңгээлдеринде бир өзгөрүү байкалган. Курс өзгөрүүлөрү боюнча мамиле жана ыңгайлашуу алдыңкы деңгээлдеринде кандайдыр бир өзгөрүү байкалбайт, бирок маани берүү жана сезимталдык алдыңкы деңгээлинде маанилүү өзгөрүү көрүлгөнү тастыкталды. Туулган жер өзгөрмөлөрүнө байланыштуу сезимталдык, мамиле жана ыңгайлашуу алдыңкы деңгээлдеринде маанилүү бир өзгөрүү көрүлгөн жок, бирок маани берүү алдыңкы деңгээлинде маанилүү өзгөрүү байкалды.

Болочок мугалимдердин жашоодон канааттануу деңгээли жогору деп бааланды. Бул абал студенттердин жашоосуна ыраазы экендигин көрсөттү деп айтууга болот. Болочок мугалимдердин жашоодон канааттануу тенденциясы деңгээли менен жаш өзгөрүү арасында терс байланыш байкалган. Ал эми жашоодон канааттануу менен экономикалык абал арасында оң мүнөздөгү байланышты көрүүгө болот, ал эми курс өзгөрмөлөрү арасында маанилүү бир байланыш көрүнбөйт.

Болочок мугалимдердин жашоодон канааттануусу жаш, жыныс, үй-бүлө мүчөсүндө мугалимдин болуп болбошу, курс, туулган жери боюнча маанилүү бир айрымачылык байкалбайт, ал эми жашоодон канааттануу деңгээлинин экономикалык абал жана бөлүм өзгөрмөлөрүнө байланыштуу маанилүү айрымачылыкты көрүүгө болот. Айрыкча болочок мугалимдердин толеранттуулук тенденциясынын деңгээли менен жашоодон канааттануу деңгээли арасында оң мүнөздөгү маанилүү байланыш бар деген жыйынтык чыгарылды.

Изилдөөнүн жыйынтыгында алынган жыйынтыктар тармактык булактарга таянуу менен талкууга алынып, ага сунуштоолор киргизилди.

Ачкыч сөздөр: толерантуулук, жашоодон канааттануу, болочок мугалимдер, баалуулуктар.

АБСТРАКТ

Автор	: Явуз Эрджан Гюль
Университет	: Кыргызский Турецкий Университет “Манас”
Предмет	: Педагогика
Качества диссертации	: Докторантура
Страницы	: XXIV + 224
Дата окончания	: 20 /12 / 2018
Руководитель	: д.п.н., проф. Акматали АЛИМБЕКОВ

АНАЛИЗ ТЕНДЕНЦИИ ТОЛЕРАНТНОСТИ И УДОВЛЕТВОРЕННОСТИ ЖИЗНИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПО НЕКОТОРЫМ ПОКАЗАТЕЛЕЙ

Данное исследование было проведено с целью определения тенденции толерантности и удовлетворенности жизни будущих учителей, уровня взаимоотношения между ними, тенденцию толерантности и тенденцию удовлетворения жизни в соответствии с некоторыми переменными, а также наличия различий согласно некоторым переменным. В исследовании в рамках количественного метода использовался смешанный метод, включающий описательную модель и модель корреляционного сканирования. Исследование было проведено в Кыргызском Национальном университете имени Жусупа Баласагына, Кыргызском Государственном Университете имени Арабаева и Ошском Государственном Университете, находящимся в Кыргызстане. Исследовательская группа состояла из 771 будущих учителей, из которых 631 студенток (81,8%), 140 студентов (18,2%). В исследовании в качестве средства сбора данных были использованы следующие источники, «Демографическая информационная форма», «Измерение тенденции толерантности у будущих учителей», разработанная исследователем для измерения тенденции толерантности у кандидатов, «Шкала удовлетворенности жизнью», разработанная Динером, Эммонсом, Ларсеном и Грифффином (1985) и переведенная на русский язык исследователем для измерения тенденций удовлетворенности жизнью.

Между тенденцией толерантности у будущих учителей и между переменными возраста и класса существует довольно отрицательная связь, что приводит к установлению положительной взаимосвязи между уровнем тенденции

толерантности и экономическими положениями. Уровень тенденции толерантности у будущих учителей достиг того, что он не зависит от наличия в семье учителя или же каких-либо возрастных показателей. В значениях, имеющихся в нижних величинах важности, сочувствия и гармонии при измерении толерантности у будущих учителей, несмотря на отсутствие гендерных различий, поведение в нижних величинах же привело к значительной разнице в пользу мужчин. Несмотря на то, что между переменной экономического положения и уровнем тенденции толерантности в нижних величинах сочувствия и поведения нет существенной разницы, в нижних величинах важности и гармонии имеются различия. Несмотря на то, что не было существенной разницы между поведением и гармонией в классовых переменных, в нижних величинах важности и гармонии имеются значительные различия. Согласно переменным места рождения, в нижних величинах поведения, сочувствия и гармонии не имеется существенной разницы, в нижних величинах важности имеются существенные различия.

Уровни удовлетворенности жизнью у будущих учителей были отмечены как высокие. Это показывает, что студенты довольны своей жизнью. Между уровнем тенденции удовлетворённости жизнью и переменной возраста у будущих учителей обнаружена отрицательная взаимосвязь. Несмотря на существенную положительную связь между удовлетворенностью жизнью и экономическим положением, установлено, что нет существенной связи с переменного класса.

В то время как уровень удовлетворенности жизнью будущих учителей не показало существенной разницы согласно переменным возраста, пола, наличия в семье учителей, класса, места рождения, согласно переменным отделения и экономического положения уровня удовлетворенности жизнью имеет огромную разницу. Кроме того, был сделан вывод о том, что существует довольно положительная взаимосвязь между уровнем тенденции толерантности у будущих учителей и уровнем удовлетворенности жизнью.

В заключении исследования полученные результаты рассматривались с литературой, и выдвинуты предложения.

Ключевые слова: толерантность, удовлетворенность жизнью, будущие учителя, значения.

ABSTRACT

Author	: Yavuz Ercan GUL
University	: Kyrgyzstan Turkey Manas University
Institute	: Educational Sciences
Nature of Thesis	: Doctorate
Number of Pages	: XXIV + 224
Date of Graduation	: 20 /12 / 2018
Supervisors	: Prof. Dr. Akmatali ALIMBEKOV

SEARCHING OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TOLERANCE AND LIFE SATISFACTION TENDENCY OF THE TEACHER CANDIDATES

This study was conducted to determine the level of tolerance and life satisfaction, the level of relationship between them, the level of tolerance and the level of life satisfaction according to some variables and whether they differ according to some variables. In the research, a mixed approach including the descriptive research model, the relational survey model and the comparative model was used in the context of the quantitative paradigm. The application of the research Yusuf Balasagun Kyrgyz National University, Arabaev Kyrgyzstan State University and Osh State University have the highest number of students in Kyrgyzstan and student diversity. The study group consisted of a total of 771 teachers, 631 female (81.8%) and 140 male (18.2%). The "Demographic Information Form" was developed by Diener, Emmons, Larsen and Griffin (1985) to measure the tendencies of life satisfaction and the "Teacher Candidate Tolerance Tendency Scale" developed by the researcher to measure the tolerance tendencies of the candidates. "Life Satisfaction Scale" was used.

Teacher candidates tend to tolerate; there was a negative correlation between age and class variables, while there was a positive relationship between tolerance tendencies and economic situations. Teacher candidates' levels of tolerance were found to be not significantly different according to age and the presence or absence of teachers in the family. There was no gender difference in the values of the teacher candidates' tolerance scale in the importance, empathy and adaptation sub-dimensions, whereas in the attitude sub-dimension, a significant difference was found in favor of men. While the levels of tolerance tendency were not significantly different between the empathy and attitude sub-dimensions of economic situation variables, it was seen that there was a difference in the sub-dimensions of importance and coherence. There was no significant difference in the attitude and compliance sub-dimensions between the tolerance tendencies and the departmental change, while a difference was found in the importance and empathy sub-dimensions. According to the class variable, it did not show a significant difference in attitude and compliance sub-dimensions while it showed significant difference in importance and empathy sub-dimensions. There was no significant difference in empathy, attitude and compliance sub-dimensions according to birth place, but significant difference in importance sub-dimension.

Teacher candidates' life satisfaction levels are calculated as high. This has shown that students are happy with their lives. There was a negative correlation between the level of life satisfaction and the age of the teacher candidates. While there was a positive positive relationship between life satisfaction and economic status, it was determined that there was no significant relationship with the class variable.

It was observed that life satisfaction levels of teacher candidates did not show any significant difference according to age, gender, whether they were teachers in the family, class, place of birth, and life satisfaction levels were significantly different according to economic situation and departmental variables. In addition, it was concluded that there is a positive correlation between teacher candidates' levels of tolerance and life satisfaction.

The results obtained at the end of the research were discussed with the literature and suggestions were made.

Key words: Tolerance, Life Satisfaction, Teacher Candidates, Values.